jan / **feb** 2019

deSingel

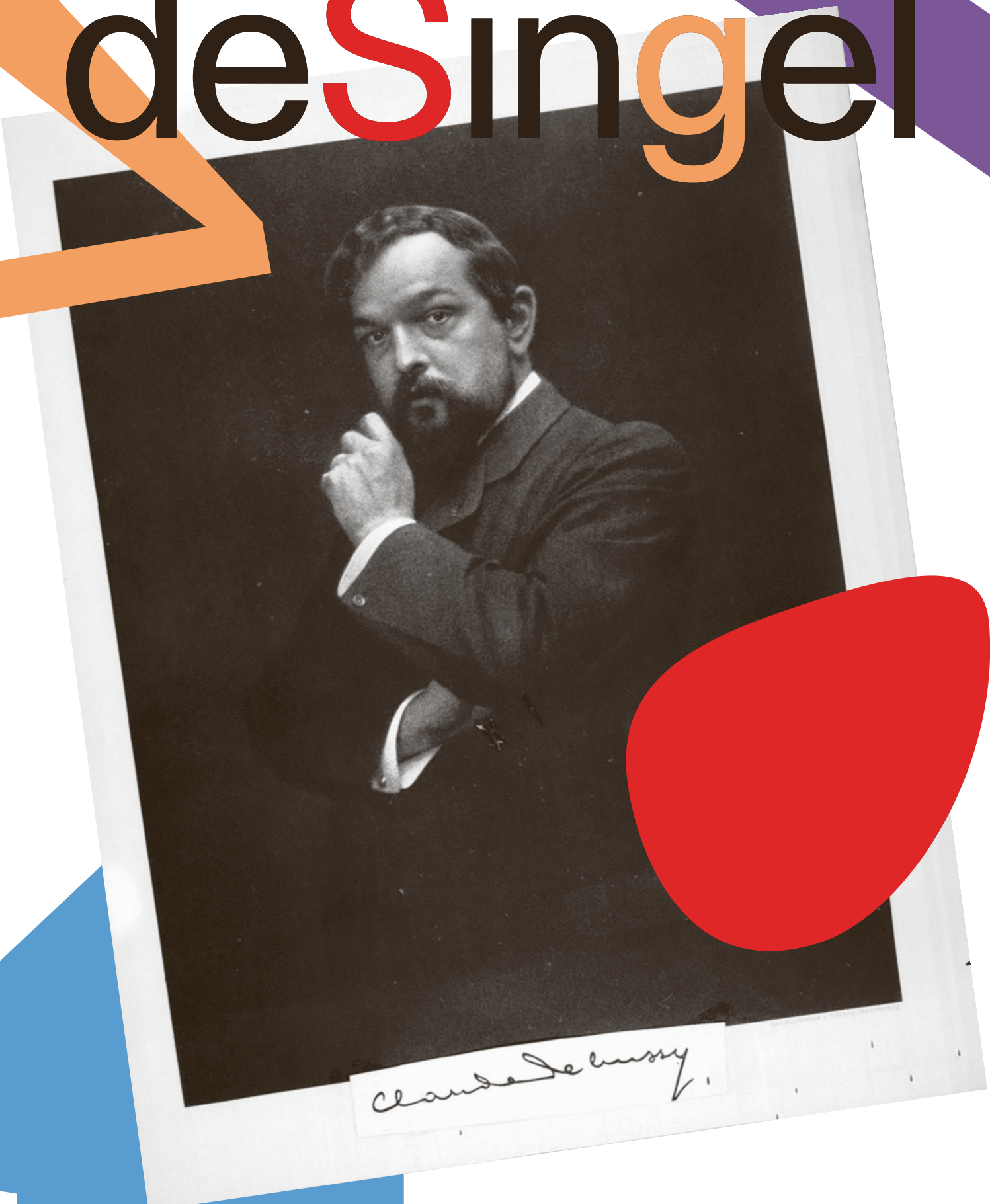

inhoud

5 **“Ik heb het vertrouwen gekregen om radicaal te zijn” Gilles Michiels in gesprek met Jan Martens**

12 **‘Ibsen huis’ van Simon Stone: families in tijden van crisis**

16 **“Kunstenaars kunnen wetenschap in een nieuw licht plaatsen” Gilles Michiels in gesprek met Thomas Hertog**

20 **“Muziek is. Net als de mens.” Een gesprek met Sofia Goebajdoelina**

24 **Elko Blijweert & Joris Caluwaerts A Closer Walk With Behemoth**

31 **Klara in de Singel**

36 **Monsieur Croche spreekt vrijuit 10 citaten van Claude Debussy**

45 **miXmass X marks the spot this winter**

58 **Stynen2018**

edito

Een overdonderend palet aan klassieke muziek.

We zetten het nieuwe jaar in met niet minder dan vier eendagsfestivals en zeventien klassieke concerten. Ieder type melomaan komt aan zijn trekken. Maar ook de onervaren muziekliefhebber kan zijn gading vinden. Om te beginnen in heel uiteenlopende festivals als miXmass, Hommage à Sofia Goebajdoelina, Klara in deSingel en de Debussy happening. Evenveel gelegenheden om je uitvoerig onder te dompelen in de barokke klanken van B.O.X bij singer-songwriters, persoonlijk kennis te maken met één van de belangrijkste componisten van onze tijd, een hele dag te genieten van heel uiteenlopende Klara in deSingel-concerten, of je elf uur lang te verdiepen in de wonderlijk eigenzinnige wereld van ‘Monsieur Croche’, Claude Debussy.

In de Koningin Elisabethzaal vergasten wij u op drie van de allerbeste symfonische orkesten ter wereld: London Symphony Orchestra, Budapest Festival Orchestra en Wiener Philharmoniker. De wereldkaart van de symfonische muziek noteert Antwerpen dezer dagen met een dikke stip.

En dan hebben we het nog niet gehad over het extra Bachconcert van Philippe Herreweghe en Koor & Orkest Collegium Vocale Gent in de Blauwe zaal. Daar hoort u werkelijk de allermooiste Bach-aria’s bij een speciaal voor de gelegenheid gemaakte film van Clara Pons. Daarnaast vergasten wij de liefhebber zoals steeds op originele barokorkesten en uitgelezen kamermusici. Daarvan wil ik één liedrecital in het bijzonder aanbevelen: de sensationele jonge tenor Simon Bode zal met niemand minder dan Igor Levit aan de piano Schuberts ‘Die schöne Müllerin’ vertolken. Dat mag u gewoon niet missen!

Alstublieft, geniet ook in het nieuwe jaar van al dat moois.

Jerry Aerts
directeur

Kosmoloog Thomas Hertog staat voor het eerst op de planken

“Kunstenaars kunnen wetenschap in een nieuw licht plaatsen”

Gilles Michiels in gesprek met Thomas Hertog

Eerder dit jaar publiceerde Thomas Hertog met wijlen Stephen Hawking nog een nieuwe theorie over de oorsprong van het heelal. Vanaf februari mag de kosmoloog ook het universum van het theater ontdekken. In de lecture performance ‘Move 37’ zoomt hij samen met regisseur Thomas Ryckewaert in op een iconisch moment uit de geschiedenis van Artificiële Intelligentie (A.I.).

In 2016 neemt AlphaGo, een neuraal netwerk ontwikkeld door Google’s A.I.-bedrijf DeepMind, het op tegen Lee Sedol, de wereldkampioen Go. Bij het oudste bordspel ter wereld, zo’n 3000 jaar geleden uitgevonden in China, verwacht niemand dat de computer van de mens kan winnen. Maar één cruciale zet gooit roet in het eten: ‘Move 37’.

Wat betekent Move 37 voor het domein van A.I.?

Het aantal mogelijke zetten in een Go-spel is haast oneindig. Daarom draait Go eerder om creativiteit dan om berekening. In zijn 37ste zet in het tweede spelletje plaatst AlphaGo zijn steen waar een mens dat nooit zou doen. De commentatoren spreken hun verbazing uit, maar de zet blijkt van cruciaal belang om het spel te winnen. Voor ons is ‘Move 37’ dus een goede aanleiding om te reflecteren over de toekomst van A.I..

> Niemand verwacht dat de computer van de mens kan winnen. Maar één cruciale zet gooit roet in het eten: Move 37.

Google DeepMind, het team achter AlphaGo, speelt natuurlijk niet alleen spelletjes. Het ontwikkelt neurale netwerken om heel complexe problemen op te lossen die misschien onze intelligentie te boven gaan. De software van AlphaGo verschilt in dat opzicht niet zo veel van die voor zelfrijdende auto’s. Het is een soort gesofisticeerde data-analyse met veel ‘computing power’ in combinatie met ‘self-learning algoritmes’ die je ook elders terugvindt.

In zekere mate zijn zelfs de Brexit en Trumps presidentschap uitwassen van toepassingen van A.I.

Voorlopig blijft de menselijke verbeelding wel sterker als het aankomt op de relationele en associatieve dimensies van ons denken. Als A.I. ons op een dag ook daarin zou overtreffen, zijn we potentieel vertrokken voor heel verregaande toepassingen. Dat is niet voor morgen, maar we moeten beseffen dat het er zit aan te komen en er een grondig debat over voeren. Daar kan ook kunst aan bijdragen.

AlphaGo heeft een menselijke speler verslagen op het gebied van verbeelding, zogenaamd ‘ons’ terrein. Leert A.I. ons iets over onze romantische opvatting ervan?

Absoluut. Maar nogmaals: AlphaGo wint in een specifieke context. De grote uitdaging voor A.I. ligt nu in de inbedding van de technieken in een meer diverse omgeving. A.I. heeft momenteel een heel duidelijk kader nodig om te functioneren, terwijl menselijke intelligentie zich onderscheidt doordat ze zo goed inspeelt op elke context. Waarschijnlijk is het de rijke menselijke interactie die onze verbeelding opent, die ons toelaat om associaties te leggen tussen verschillende deelgebieden van onze realiteit.

> De computer zette zijn steen waar een mens dat nooit zou doen.

Maar in een verder stadium – dat heet Artificial General Intelligence – kan ik me voorstellen dat A.I. in de buurt komt en meer zelfs, dat er een waaier van artificiële intelligenties wordt ontwikkeld. Dit zal de menselijke intelligentie in een breder perspectief plaatsen. Verdwijnt daarmee ook de romantische opvatting over verbeelding en liefde? Dat denk ik niet. Kijk naar de kosmologie: sinds we de onderliggende wetenschappelijke wetten kennen die de evolutie van ons heelal bepalen, is alles toch juist nog meer bijzonder geworden? Ik verwacht iets soortgelijks wanneer we de menselijke intelligentie beter gaan begrijpen. De kern van wat ons mens maakt, zal nog meer gewaardeerd worden. →

© Alexander Semenov

Jullie staan in contact met het team achter AlphaGo. Hoe ver gaat de samenwerking?

Enkele jaren geleden ontmoette ik Demis Hassabis, de CEO van Google DeepMind. Die vertelde me toen over AlphaGo, wat mijn interesse wekte voor de toepassingen van A.I. binnen de exacte wetenschappen. De ontmoeting heeft onrechtstreeks ook tot dit project geleid. Wat Hassabis en zijn team voor deze lecture performance kunnen betekenen, valt nog nader te bepalen, maar wellicht zullen zij hun medewerking verlenen. Thomas en ik zullen onder meer in South Bank Londen spelen, waar hun thuisbasis is. Ook voor hen plaatst dit project 'Move 37' in een nieuw daglicht.

Zelf zal je voor het eerst op een theaterpodium staan. Wat trekt je aan in de cross-over tussen kunst en wetenschap?

Projecten als deze zijn voor mij in de eerste plaats boeiende, vernieuwende gelegenheden om aan wetenschapscommunicatie doen. Ik ben de laatste tijd enigszins afgestapt van de klassieke communicatie, waarin ik als wetenschapper vooral iets probeer goed uit te leggen. Liever geef ik het grotere plaatje of de onderliggende drive mee, en de nieuwe perspectieven en vragen die ons werk oproept.

Collega's klagen weleens over de kritiek die ze op hun wetenschapscommunicatie krijgen. Zelf lig ik daar niet wakker van.

Kunst kan daarbij helpen. Op het podium kan ik mij zaken permitteren die ik aan de universiteit niet kan. Thomas Ryckewaert vertrekt met wetenschappelijke input, maar hij heeft de vrijheid om onze bevindingen een eigen leven te laten leiden. Zo brengt kunst nieuwe facetten aan het licht en verweeft ze wetenschappelijke ontwikkelingen in het maatschappelijke weefsel. Dat is belangrijk, want de wereld draait op de bevindingen van de wetenschap. Het is van groot belang dat wetenschap en het brede publiek elkaar blijven vinden, begrijpen en vertrouwen. Door samen te werken met de kunstenwereld, hoop ik die transitie te faciliteren.

De kamers in dit huis zijn plaatsen van trauma en confrontatie maar ook van vreugdevolle herinnering.

Kan de kunst ook iets voor de wetenschap zelf betekenen?

Moeilijke vraag. De invloed van allerhande vormen van kunst op de zuivere wetenschap is natuurlijk indirect en dus moeilijk te vatten. Wetenschappers hanteren in hun werk doorgaans een strikte methodologie. Maar wetenschap is een kritische, open zoektocht, waarin empirische verificatie en in mijn geval wiskunde centraal staan, maar waarin creativiteit, intuïtie en filosofische overwegingen onvermijdelijk ook aan bod komen. De zogenaamde wetenschappelijke waarheid is bijgevolg evoluerend, complex en nooit helemaal objectief. Ik geloof dat zij wel degelijk wordt gevoed door de cultuur waarin zij wordt beoefend.

Zijn werk is doortrokken van een diep inzicht in families in tijden van crisis. Van wonden die niet helen.

Hoe staan collega-wetenschappers tegenover deze vorm van communicatie?

Ik weet niet wat deze voorstelling met mijn reputatie zal doen. (lacht) Ik hoor weleens collega's klagen over de kritiek die ze op hun wetenschapscommunicatie krijgen. Zelf lig ik daar niet wakker van. Natuurlijk mag ons onderzoek niet onder die communicatie lijden. Maar ik heb de neiging om zorgvuldig de excellentie van mijn zuiver wetenschappelijk werk te bewaken, en eigenlijk zo min mogelijk over mijn eigen werk te communiceren. Alleen bij het overlijden van Hawking onlangs was dat onvermijdelijk.

Thomas Hertog

Thomas Hertog studeerde Natuurkunde aan de KU Leuven. Hij behaalde zijn doctoraat aan de Universiteit van Cambridge met een proefschrift waarin hij de oorsprong van de kosmische expansie onderzoekt. Hij werkte als onderzoeker aan de Universiteit van Californië en werd fellow aan het CERN in Genève in 2005. Hij is hoogleraar aan het Instituut voor Theoretische Fysica van de KU Leuven en werkte als internationaal gerenommeerde kosmoloog nauw samen met Stephen Hawking. Aan de KU Leuven leidt hij een onderzoeksgroep die de oerknal bestudeert op basis van de snaartheorie. Hertog leidt tevens de Belgische deelname aan de eerste ESA-missie gewijd aan gravitatiegolven. Hij was uitgenodigd spreker op meer dan vijftig wetenschappelijke congressen wereldwijd en zijn onderzoek werd vertolkt in talrijke prominente mediakanalen in binnen- en buitenland. In 2015 ontving hij de Prijs van de Vlaamse Wetenschappelijke Stichting.

Thomas Ryckewaert
Move 37
lecture performance

Thomas Ryckewaert is acteur en regisseur met een achtergrond in biologie en filosofie. In 'Move 37' komen zijn verschillende interesses, artistiek en wetenschappelijk, samen en deelt hij het podium met verschillende gasten. In deze nieuwe creatie verwijst hij naar een historisch moment uit een wedstrijd Go, een bordspel met meer mogelijke zetten dan het aantal atomen in het universum. Pure rekenkracht is hier niet relevant. Intuïtie en creativiteit zijn de belangrijkste kwaliteiten waarover de speler moet beschikken. De wedstrijd vond plaats in 2016 tussen de Zuid-Koreaanse wereldkampioen Lee Sedol en een Artificieel Intelligent systeem, ontwikkeld door Google's DeepMind. Niemand verwachtte dat de machine de mens zou verslaan, maar het onwaarschijnlijke gebeurde: DeepMind won van Sedol. Een tot dan ondenkbare zet van de computer doet Sedol perplex zijn stoel verlaten. De tv-commentatoren verstommen en het beeld lijkt te bevriezen: een mysterieus moment van verslagenheid en verwondering. Ryckewaert neemt dit moment als aanleiding voor een lecture performance over fenomenen die de menselijke verbeelding overstijgen. Kan theater het ondenkbare verbeelden? Van A.I. tot zwarte gaten, neemt 'Move 37' u mee op een trip waar de grens tussen mens en alien, intiem en vreemd, realiteit en fictie langzaam maar zeker vervaagt.

za 16 feb 2019
20 uur / Theaterstudio
€ 16 (basis)
€ 12 (-25/65+)
€ 8 (-19 jaar)

Thomas Ryckewaert & Thomas Hertog © Koen Broos